

Dominik Kacper Płaza • Piotr Papiernik

Materiały średniowieczne i nowożytne

Dzięki wyjątkowej metodzie badań zastosowanej w Redczu Krukowym, czyli szerokopłaszczyznowej eksploracji stanowiska wraz z przesiewaniem wszystkich nawarstwień, udało się uzyskać niezbyt liczne, ale interesujące materiały związane z okresem średniowiecza i nowożytności.

Materiały średniowieczne

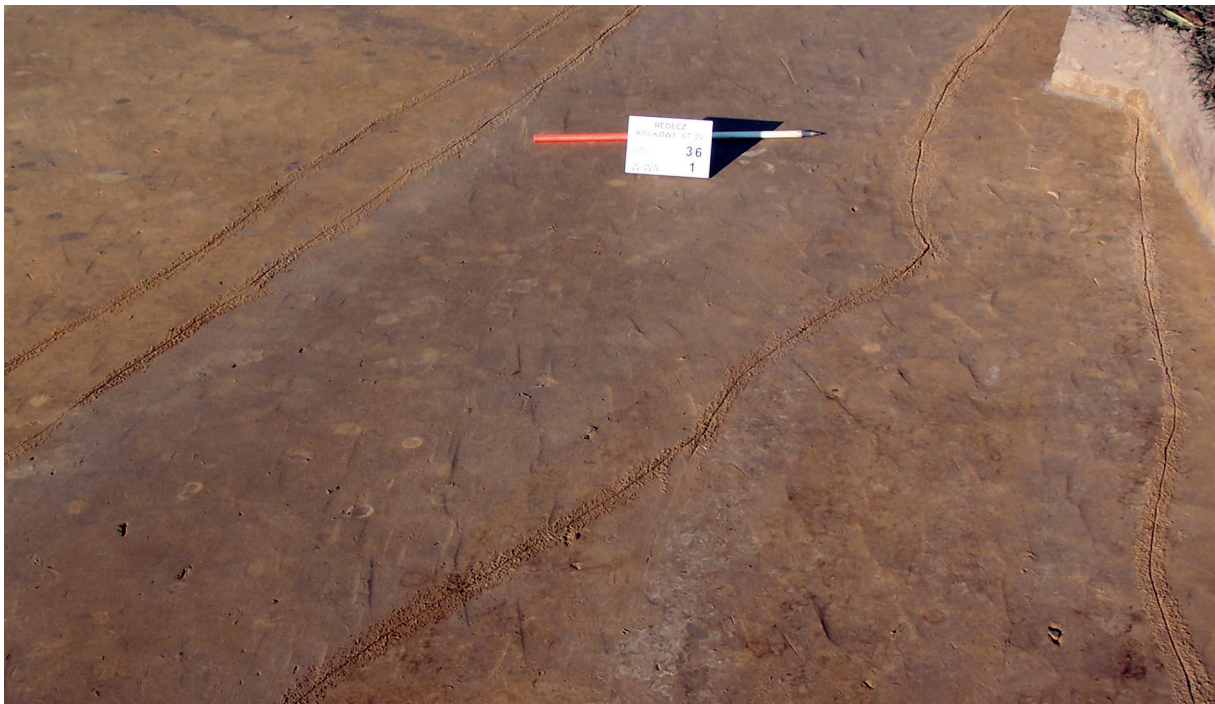
Do wczesnego średniowiecza można zaliczyć 41 fragmentów ceramiki. Wszystkie zostały odkryte we wschodniej części stanowiska, w odcinkach 180, 235, 252, oraz w sondażach 310 i 312. Wśród nich wyróżniono 11 tzw. fragmentów charakterystycznych, w tym 4 wylewy (tablica 329: 1, 2), 5 brzuśców ornamentowanych (tablica 329: 3, 4, 7) oraz 2 dna (tablica 329: 5, 6).

Zaobserwowana ornamentyka na fragmentach naczyń ograniczona jest do pasmowego, poziomego układu żłobków na brzuściach. Ponadto na części ułamków widoczne są szczegóły związane z wykonaniem tych naczyń z zastosowaniem częściowego obtaczania. Zarówno zdobnictwo jak i zaobserwowane zabiegi techniczne pozwalają umieścić omawiane materiały przede wszystkim w przedziale X do XIII wieku, z możliwą obecnością nielicznych fragmentów pochodzących również z okresu późnego średniowiecza.

Odkrycia związane z okresem nowożytnym.

Do źródeł związanych z okresem nowożytnym należy zaliczyć przede wszystkim relikw drogi zarejestrowanej na dystansie niespełna 200 m (por. ryc. 300) oraz związane z nią przedmioty metalowe (tablica 330) i monety (ryc. 293). Droga została zarejestrowana na prawie całej długości wykopu i przebiegała po kierunku wschód – zachód. Manifestowała się pasem brunatnej próchnicy o szerokości około od 2 do 3 metrów, który obserwowany był tuż pod warstwą orną (por. tablica 6).

W trakcie eksploracji relikw drogi wielokrotnie można było obserwować ślady kolein o zróżnicowanej głębokości od około 2 do 8 cm (ryc. 291, 292), co dowodzi ich przykrycia piaskami eolicznymi, które zabezpieczyły pozostałości traktu przed zniszczeniem współczesną orką. Analizując plan rozmieszczenia obiektów (ryc. 300) czytelne jest rozdzielenie się drogi na dwie części, które rozpoczęło się na granicy odcinków 36 i 41, a zakończyło się w środkowej części wykopu, w odcinku 158. W odcinkach 155, 157 i 160 nie zarejestrowano śladów drogi, co mogło mieć związek z gorszym stanem zachowania górnych warstw stanowiska w tym rejonie. W trakcie eksploracji, a szczególnie dzięki zastosowaniu przesiewania, w relikwie traktu odkryto dość liczny materiał wydzielony. Oprócz fragmentów gwoździ kowalskich, nitu żelaznego i podkowy (tablica 330), najlepszymi datownikami odkrytego śladu drogi są monety zidentyfikowane w jej obrębie oraz w kilku sąsiednich odcinkach. Spośród 24 monet odkrytych na całym stanowisku, 15 z nich należy łączyć z drogą. Jeden okaz pozyskano z powierzchni stanowiska, zaś 8 wysiano z warstwy ornej. Pięć kolejnych odkryto w pierwszej warstwie mechanicznej, natomiast dwie następne monety – w drugiej. Są to w większości szelągi Jana Kazimierza (ryc. 294), w tym koronne (5 sztuk), z mennicy w Ujazdowie oraz w Krakowie, i litewskie (4 sztuki) z mennicy w Wilnie i Kownie oraz 4 szelągi nieokreślone. Ponadto odkryty został nieco starszy litewski szeląg związany z Zygmuntem III Wazą (1587 – 1632). Ostatnią monetą jest szeląg ryski z 1652 roku, wiązany z końcowym okresem panowania szwedzkiej królowej Krystyny (1632 – 1654), (por. M. Mielczarek, w tym tomie). Większość okazów odkryto w śladzie drogi lub w jej sąsiedztwie (ryc. 293). W części zachodniej stanowiska zarejestrowano cztery „boratynki”, w tym dwie litewskie i po jednej koronnej i nieokreślonej. W części środkowej wykopu odkryto tylko jeden szeląg

Ryc. 291. Redecz Krukowy stan. 20, woj. kujawsko-pomorskie. Relikt drogi nowożytnej, w części środkowej wykopu.

Fig.291. Redecz Krukowy, site 20, district of Włocławek, province of Kuyavia-Pomerania. Remains of road from modern times in the middle of archaeological trench.

nieokreślony. Pozostałe 10 pozyskano z części wschodniej, przy czym 5 pochodzi z rejonu drogi z odcinków 226, 236, 262, 263 oraz 272 a pozostałe są nieco od niej oddalone. Szeląg ryski odkryty został w odcinku 225, oddalonym od drogi o około 10 m, a kolejne dwa w odcinkach 231 i 250 przy północnej krawędzi wykopu, oddalone od drogi o około 25 m (ryc. 293).

Analiza chronologiczna monet wskazuje, że odkryty relikw drogi był użytkowany w XVII wieku, przede wszystkim od lat 30 – tych do końca lat 60 – tych. Najstarszą monetą jest szeląg litewski Zyg-

Ryc. 292. Redecz Krukowy stan. 20, woj. kujawsko-pomorskie. Profil E odcinka 36 z widocznym reliktem drogi nowożytnej.

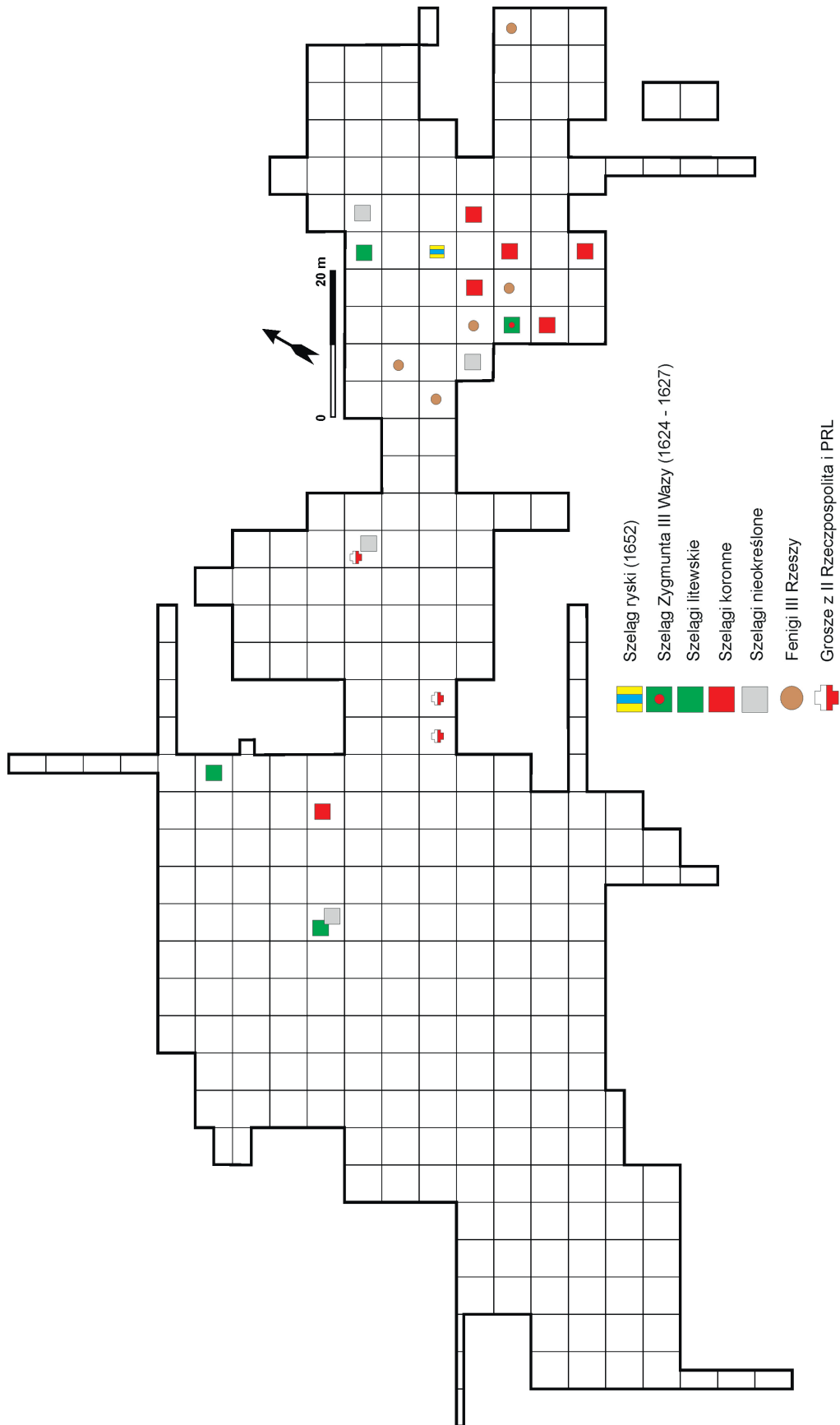
Fig. 292. Redecz Krukowy, site 20, district of Włocławek, province of Kuyavia-Pomerania. Cross-section E of section 36 with the remains of road from modern times (visible during archaeological excavations).

munta III Wazy, bity w latach 1624–27, a najmłodszą szelągą litewskie Jana Kazimierza z 1666 (por. M. Mielczarek, w tym tomie).

Wieś Redecz Krukowy posiada szereg odwzorowań na mapach z XVIII i XIX w. Analiza najwcześniejszych, w tym przede wszystkim dzieła Karola de Perthéesa z 1785 roku (ryc. 295), potwierdza obecność szlaku komunikacyjnego przechodzącego przez funkcjonującą wtedy wieś Redecz Krukowy. W tym czasie, tzn. pod koniec XVIII wieku, była to już jednak droga lokalna, odchodząca od ważniejszego szlaku z Brześcia Kujawskiego do Witowa i dalej na Kleczew. Na omawianej mapie, a szczególnie wyraźnie na mapie Prus Południowych Davida von Gillego z 1802 r. (ryc. 296), w Redczu Krukowym czytelne jest rozdzielenie się drogi na dwa szlaki. Jeden zmierzający na zachód przez Borucin, a drugi biegnący na północny zachód przez Borucinek do Radziejowa. Być może istniejący do dziś układ drogowy w Redczu Krukowym odzwierciedla stan, który funkcjonował już w początkach okresu nowożytnego. Na mapach z XIX wieku droga przechodząca przez Redecz Krukowy wciąż jest widoczna (ryc. 297), lecz prawdopodobnie w tym czasie straciła swoje znaczenie. Na mapach z 1893 i 1914 (ryc. 297) roku, na północ od wsi „Redetsch – Krukowy” widoczny jest przebieg obecnej drogi z Brześcia do Radziejowa.

Najmłodsze odkryte w czasie badań terenowych materiały związane są zagrodą do dziś zwaną „kowałówką”, której początek sięga końca XIX wieku, oraz pozostałościami wsi w XX wieku.

Na mapie z 1893 roku widoczne są schematycznie zaznaczone zabudowania wsi Redecz, a w miejscu badań, na skrzyżowaniu dróg nie ma żadnych zabudowań. Budynki natomiast zaznaczone są na północny wschód od drogi (ryc. 297). Inaczej przedstawiają się wyniki analizy mapy WIG

Ryc. 293. Redecz Krukowy stan. 20, woj. kujawsko-pomorskie. Rozmieszczenie monet nowożytnych.

Fig. 293. Redecz Krukowy, site 20, district of Włocławek, province of Kuyavia-Pomerania. Spatial distribution of modern coins.

Ryc. 294. Redecz Krukowy stan. 20, woj. kujawsko-pomorskie. Szeląg Jana Kazimierza.

Fig.294. Redecz Krukowy, site 20, district of Włocławek, province of Kuyavia-Pomerania. copper szeląg – (so called “boratynka”) of John II Casimir.

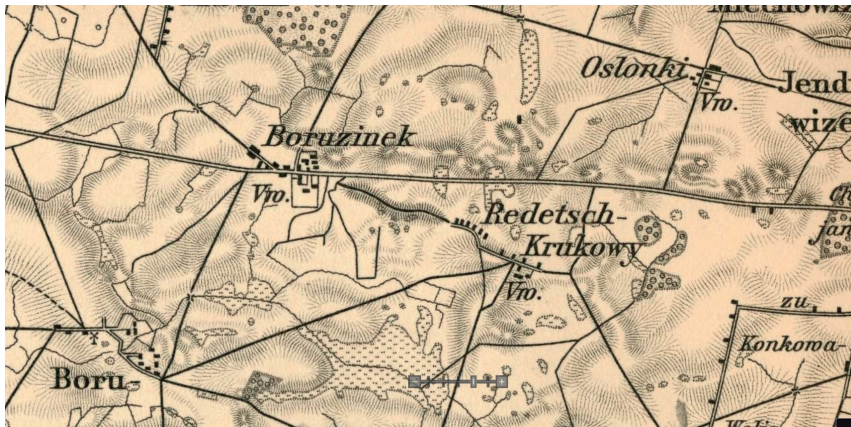
Ryc. 295. Wycinek mapy de Perthesa z 1785 roku z lokalizacją Redcza Krukowego.

Fig. 295. Fragment of a map by de Perthes from 1785, with the location of Redecz Krukowy.

Ryc. 296. Wycinek mapy Gillego z 1802 roku z lokalizacją Redcza Krukowego.

Fig. 296. Fragment of a map by Gille from 1802, with the location of Redecz Krukowy.

Ryc. 297. Lokalizacja Redcza Krukowego na mapie z 1893 roku.

Fig. 297. Location of Redecz Krukowy on the map from 1893.

Ryc. 298. Lokalizacja Redcza Krukowego na mapie WIG z 1936 roku.

Fig. 298. Location of Redecz Krukowy on the map (WIG) from 1936.

z 1936 roku, na której w części wschodniej stanowiska widoczne jest jedno zabudowanie (ryc. 298). Pozostałości tego obejścia udało się uchwycić w sondażach we wschodniej części stanowiska. Omasiana zagroda przestała funkcjonować na początku II połowy XX wieku, a jej relikw został naniesiony jeszcze na mapę topograficzną w układzie 1969 (por. ryc. 1).

Wykorzystywanie obszaru stanowiska w XX wieku poświadczają m. in. monety polskie i niemieckie, odkryte w obrębie wykopu. Najstarszą monetą jest 5 fenigów z 1924 roku odkryte w odcinku 297. O rok młodsza jest moneta polska – 1 grosz z 1925 roku, z odcinka 301, ze środkowej części wykopu. Kolejna grupa monet pochodzi z czasów II wojny światowej. Jest to pięć fenigów III Rzeszy z 1942 i 1943 roku. Jedna z monet jest o nominale 5 fenigów, a pozostałe 1 feniga. Wszystkie odkryto we wschodniej części stanowiska (ryc. 293), w pobliżu „kowałówki”. Działalność ludzi w nowożytności potwierdza także wynik datowania węgla drzewnych pobranych z paleniska (obiekt 14) z odcinka 115, które odnosi się do czasu od XVI do XIX wieku (por. tabela 1).

Podsumowanie

Wyjątkowa, konsekwentnie realizowana metoda badań pozwoliła zidentyfikować wiele epizodów osadniczych, z których najmłodsze odnoszą się do średniowiecza i nowożytności. Wśród nich szczególne miejsce zajmują odkryte relikty drogi nowożytnej, datowane monetami na drugą połowę XVII w. Kres funkcjonowania zarejestrowanego traktu należy łączyć ze zmianami jakie zaszły na Kujawach w wyniku II i III wojny północnej (por. S. Roszak, w tym tomie). W rezultacie „potopu”, a następnie innych wydarzeń politycznych, wiele miast i wsi uległo zniszczeniu, a niektóre całkowicie opustoszały (por. np. M. Borucki 1882, Z. Guldon 1964, 1984; H. Szczechowicz 2013; B. Degórska 2015). Precyzyjne datowanie reliktu drogi dla badań archeologicznych w Redczu Krukowym okazało się informacją o szczególnym znaczeniu, bowiem dzięki niej możliwe było określenie chronologii depozycji piasków eolicznych przykrywających pozostałości starszego osadnictwa.

